

KOČANOVE FANTÁZIE

„Fotografia je výtvarná science-fiction, intuícia, sen, strnulý čas a priestor.“

(Ilika Nirahera v kat. *Súčasná fotografia*, New York, 1982, str. 553)

Inscenovaná fotografia na Slovensku bola zhruba od polovice 80.rokov zastupovaná fotografiami tzv. *slovenskej novej vlny*. Generačne príbuzní autori sa náhodne zišli na FAMU v Prahe, pracujúc v tej dobe s inovatívnymi postupmi vo fotografii, využívajúc divadelné, sopečné, či luminografické efekty, domafbu pozitívov a pod.

Nová generácia slovenských fotografov nastupuje v druhej polovici 90.rokov po štúdiách na VŠVU – z ateliéru Ľuba Stacha a Miloty Havránkovej vstupujú na scénu Robo KOČAN, Martin TISO, Jana HOJSTRIČOVÁ, Jaro ŽIAK, Filip VANČO, Tibor TAKÁČ, Ingrid PATOČKOVÁ. Fotografi zaujali multimediálnym prístupom k fotografii, či novými inscenovanými postupmi. Príkladom obidvoch polôh tvorby sú práce Roba KOČANA, ktorého multi-mediálne portrétné série sa vyvíjajú paralelne s inscenovanou farebnou a čierno-bielou tvorbou.

L. PORTRÉTY - HRA S IDENTITOU

„Porušenie pravdivosti fotoaparátu sa stalo podozrivým, pretože fotografi vyrábali, menili a prispôbovali obrazy, oslobodzovali fotografiu od jej obvyklej úlohy dokumentárneho záznamu. Viac už neplatí predstieranie, že fotoaparát je zrkadlom s pamätou a autopoitrét je púhym zachytením osobnosti alebo povrchovej podobnosti – fotografické obrazy nás žiadajú, aby sme odmietli názor, že identita je priamočiary proces.“

**(Lit.: FIKCIE O SEBE – Portrét v súčasnej fotografii, esej Trevora Richardsons, 1993, str.12)*

Kočanova portrétna fotografia vychádza z princípov výtvarnej postmodernity; hrá sa s identitou, manipuluje obsahy formou interaktívnych priestorových inštalácií, koláží, montáží a prekladania negatívov. Tvár sa stáva primárnym subjektom fotografovej tvorby: mieša rasy (*Black & White Bonetton, 1993*), ľudí a psov (*Aký pán, taký pes; aký pes, taký pán, 1995*), tváre: blízkych príbuzných a známych (*Rodinná tajnička I., II., 1992, 1995; Falošný horoskop, 1994; Robino, 1992*), ako i historických osobností (*Škorpión, 1996*). V princípe hľadá podobnosti a individuálne zvláštnosti, 'hrou' kreuje nové identity. Manipuláciou reality, 'klamáním' o sebe a druhých provokuje otázky o zmysle objektivity, ktorá v tomto prípade nie je kritériom poznania. „Viac už neexistuje pravda o sebe samom – je len imaginárna. Ktokoľvek,

kto sa pozerá do zrkadla, objavuje predovšetkým svoj stály obraz, dokonca aj keď chce objaviť svoju pravú identitu. Každý autoportrét je vo svojej podstate nevyhnutne duplikátom, obraz viery v pravdivosť seba samého a viery v objektivitu fotografického záznamu zmizli súčasne. Každý autoportrét, aj ten najjednoduchší a najmenej inscenovaný, je portrétom iného." * (Lit.: Inscenovanie seba samého, esej autora Jean-Francois Chevier, Londýn, 1985, p.3.)

V monumentálnych figurálnych kompozíciách sa Kočan sústreďuje na seba: multipluje sa v rôznych teatrálnych inscenáciách pri dlhotrvajúcich expozíciách. Vznikajú nočné veduty mesta, s metaforami svojho vlastného obrazu - štylizované ilúzie o sebe a o svete (cyklus Čierna-bieleých fotografií Svetlom do tmy, 1989-1993).

II. IMAGINARNE KRAJINY - KRESLENIE SVETLOM.

Niektorí umelci chápu veľmi špecificky schopnosť kamery záznamenť to, čo často nie je vidieť voľným okom. Nočné fotografie nám pripomínajú základnú podstatu procesu súčasne jednoduchého i tajomného: zobrazenie obrazov pôsobením svetla. Zdôrazňovaním pôsobenia svetla na svetlodicivé povrchy nám nočné obrazy poskytujú fascinujúci vzor pre fotografiu ako celok."

(Z eseje Keith Davidovej „Nočné svetlo“, 1989)

Kočana od začiatku fascinovala práca so základným princípom média: so svetlom. Pri dlhých expozíciách 'kreslí do tmy', sníma záznamy vlastných fantázií v otvorenej krajine. Re-konstruuje realitu, inscenuje: tvorba je interaktívnym happeningom, pri ktorej má autor kontrolu iba nad prostriedkom 'kresby' - svetelným zdrojom. Finálny obraz je výsledkom tejto interakcie.

Krajinárske vízie majú nasledovnú chronológiu: koncom 80. rokov vznikajú čierne-biele 'nokturná' mesta, ktoré neskôr vystrieda farba a nový žáner: krajina (cyklus Kreslenie svetlom: Návrhy; od 1993). "Začal som vyhľadávať nové, inšpirujúce prostredia - z mesta som prešiel do hôr a voľnej prírody. Dlhými expozíciami a farebnými svetlami si kreslím vysnívanú, fiktívnu krajinu, v ktorej oživa výmyselná fauna a flóra. Mój svet je prepojený so svetom detských snov - všetky fahy svetlom, ktorým vykresľujem obrazy, sú inšpirované, detské, nereálne. Sú to vlastné symboly zvierat a kvetov. Pomaličky som začal pracovať s maketami, ktoré tverom dávajú oveľa reálnejšiu podobu - stále však dominuje svet detskej fantázie... Sú to

inšpirácie z detstva, z rozprávok - mnohokrát hrá dobra a zla. V reálnom svete zatiaľ to zlo nejak víťazí, v rozprávkach je to opačne."

Imaginárne svety však nezostávajú len vo farebnej polohe – Kočan sa vracia späť k černo-bielemu materiálu, s možnosťou vytvorenia monumentálnych zväčšení. Vznikajú cykly *TIENE DUCHOV* a *RAJSKÉ ZÁHRADY*, ktoré sú výrazom hľadania inej cesty „kreslenia svetlom“. Ako autor poznamenáva, druhou stránkou svoja je tma – „svetlo vrhá tieň, čierny ako tma“. Vracia sa do archívu záberov, ktoré dotvára domaľbami na negatívoch. Rekonštruje krajinu, v ktorej dominujú „Tiene duchov“: výmyselné figúry, inšpirované interpretáciou osobných pocitov, vnemov, či vedomostí z literatúry, filmu a hudby. Oproti týmto manipuláciám sú rozdielne „Rajské záhrady“ - veľkoformátové záznamy nočnej flóry. Chrobačia perspektíva, ktorá vzniká vsadením fotoaparátu medzi rastliny, monumentalizuje a vytvára nepoznaný svet: opticky sa formuje les, džungľa, fiktívne porasty.

Na pohľad banálne krajiny majú závažnejšie obsahy - referujú o návrate k prírode a naturálnym zdrojom. Sú víziou o mutácii civilizovaného sveta a výsledkom manipulácie reality, spochybnenia objektivity - podobne ako v portrétnej tvorbe.

ROBO KOČAN

Narodil sa 9.12.1968 v Poprade. Absolvoval Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave (katedra vizuálnych umení a fotografie). Absolvoval stáže na Nottingham Trent University (Veľká Británia, 1993) a École Nationale des Beaux Arts v Dijone (Francúzsko, 1993). Zúčastnil sa mnohých kolektívnych výstav doma i v zahraničí (Holandsko, Poľsko, Rakúsko, Francúzsko). Samostatne vystavoval v Bratislave v rámci Mesíaca fotografie. Je finalistom o cenu **MLADÝ SLOVENSKÝ VÝTVARNÍK ROKA 1999**. Žije a tvorí v Poprade.

LUCIA BENICKÁ

Narodila sa 4.9.1963 vo Zvolene. Vyštudovala FFUK v Bratislave – odbor Estetika a veda o výtvarnom umení (1982-1987). Od r.1987 pracovala ako kurátorka v Galérii umelcov Spiša, od r.1993 v Tatranskej galérii v Poprade. Je zakladateľkou Domu fotografie TG v Poprade, kde pracuje od r.1996 a riaditeľkou Oz Dom fotografie v Poprade. Autorka početných katalógov a článkov o fotografii, kurátorka a organizátorka významných domácich a zahraničných fotografických projektov. Venuje sa voľnej publicistike. V r.1996/1997 získala Fulbrightove štipendium pre výskum súčasnej fotografie a umeleckého manažmentu v USA. Žije a pracuje v Poprade.